

Universitat de Lleida

GUIA DOCENT
PSICOLOGIA FORENSE

Coordinació: LLETJOS LLAMBIAS, ENRIC

Any acadèmic 2023-24

Informació general de l'assignatura

Denominació	PSICOLOGIA FORENSE			
Codi	102919			
Semestre d'impartició	2N Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA			
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter	Modalitat
	Grau en Psicologia	3	OPTATIVA	Presencial
Nombre de crèdits assignatura (ECTS)	6			
Tipus d'activitat, crèdits i grups	Tipus d'activitat	PRAULA		TEORIA
	Nombre de crèdits	1.8		4.2
	Nombre de grups	1		1
Coordinació	LLETJOS LLAMBIAS, ENRIC			
Departament/s	PSICOLOGIA, SOCIOLOGIA I TREBALL SOCIAL			
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.			
Idioma/es d'impartició	Català			

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
LLETJOS LLAMBIAS, ENRIC	enric.lletjos@udl.cat	6	

Informació complementària de l'assignatura

Psicologia Forense és la denominació que rep la part aplicada de la psicologia jurídica, la funció principal de la qual és oferir suport i assessorament tècnic a les administracions de Justícia.

Aquesta funció es desenvolupa en diferents àmbits del dret:

- En el dret de família: Atribució de la custòdia dels fills en cas de divorci, nul·litat o separació, Valoració de plans de parentalitat, Privació de drets als progenitors (pàtria potestat), Valoració d'adopcions.
- En el dret penal: Avaluació del grau d'imputabilitat d'un investigat (responsabilitat criminal en casos de trastorn mental, trastorn mental transitori, alienació mental, diversitat funcional ...), Valoració de la perillositat criminal, Estimació de diferents perfils, Credibilitat del relat de víctimes, Seqüeles, Indult, ...
- En el dret civil: Processos de tutela i incapacitació d'adults, internaments psiquiàtrics involuntaris, protecció de menors, valoracions de danys i seqüeles.
- En el dret laboral: Valoració de danys i seqüeles en accidents o situacions del treball.

Objectius acadèmics de l'assignatura

Generals:

1. Aprendre les tècniques d'avaluació psicològica de les persones implicades en processos jurídics, sobre els quals l'autoritat judicial o el ministeri fiscal hagi sol·licitat la intervenció del psicòleg forense.
2. Saber elaborar els informes propis de la disciplina en resposta a la demanda de l'autoritat judicial o del ministeri fiscal.
3. Assolir la destresa en la defensa de l'informe pericial en seu judicial en el moment del judici oral.

Tot i que es pretén l'assoliment dels tres objectius, el gruix de l'assignatura es basarà en el primer, ja que d'ell pegen un nombre més alt d'objectius específics:

1. Aprendre les estratègies metodològiques de l'entrevista psicològica d'avaluació.
2. Assolir la destresa en l'aplicació de l'entrevista cognitiva millorada a l'hora de prendre declaració a víctimes vulnerables, menors i persones discapacitades o amb dificultats.
3. Revisar tot allò referent a la memòria: recepció, emmagatzematge i recuperació del record d'esdeveniments viscuts.
4. Valorar de manera rigorosa diferents tipus de relats de víctimes a través de CBCA, GAT-VIG-R.
5. Assolir estratègies per detectar simulació, dissimulació, fabulació i mentida.
6. Aprendre a elaborar les primeres hipòtesis de treball de manera objectiva, rigorosa, sense prejudicis, ...
7. Saber prendre les primeres decisions pel que fa a la metodologia a seguir d'acord als principis d'intervenció mínima, aplicació prudent de proves i interpretació estrictament professional.
8. Escollir entre els diferents qüestionaris i test de personalitat, proves psicomètriques i projectives, més adequats per a cada cas.
9. Assolir una sòlida fonamentació objectiva i científica en la recollida i interpretació dels resultats per permetre la seva contrastació.
10. Detectar la presència o absència de possibles seqüeles en les víctimes d'acord a la situació viscuda.
11. Saber valorar el risc de perillositat criminal.

12. Determinar diferents graus d'imputabilitat en l'investigat: Trastorn mental, trastorn de la personalitat, discapacitat intel·lectual, Trastorn mental transitori, alienació mental,...
13. Aprendre a valorar la necessitat de cercar informació de la persona explorada en el seu entorn familiar, laboral, sanitari, acadèmic,...
14. Aprendre els principis ètics i deontològics que han de regir en tot moment la intervenció forense en l'àmbit de la psicologia: Capacitació i rigor tècnic. Imparcialitat i honestedat. Objectivitat i neutralitat. Respecte a la persona.

Pel que fa al segon objectiu, caldrà arribar a:

1. Assolir una bona capacitat d'anàlisi i síntesi de tota la informació recollida.
2. Redactar una resposta clara i justificada a la demanda de l'autoritat judicial o del ministeri fiscal
3. Saber redactar la informació que es vol traslladar amb rigor, però de manera comprensible a aquell a qui va dirigit (magistrats, advocats, tribunals populars) .

Pel que fa al tercer objectiu es proposa:

1. Conèixer els diferents actors que es poden trobar en un judici.
2. Saber quin és el rol del psicòleg forense en un judici: testimoni o pèrit.
3. Assolir un cert saber estar en el moment de la declaració.

Competències

CB2 Aplicar els coneixements al treball o vocació d'una forma professional i posseir les competències que solen demostrar-se per mitjà de l'elaboració i defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de l'àrea d'estudi.

CG2 Desenvolupar la capacitat per treballar en equips multidisciplinaris i col·laborar de manera eficient amb altres professionals.

CG3 Mostrar habilitats per a les relacions interpersonals.

CG4 Reconèixer les diferents perspectives teòriques en relació als temes treballats, comentar les conclusions i prendre decisions.

CG5 Demostrar capacitat crítica per prendre decisions pertinents.

CE1 Identificar i analitzar les característiques i les necessitats de les persones, grups i organitzacions, així com dels contextos rellevants per al servei que es sol·licita.

CE2 Planificar l'avaluació dels programes i/o intervencions psicològiques i seleccionar els indicadors i tècniques adequades.

CE5 Dissenyar i aplicar una estratègia/pla d'intervenció psicològica, en funció dels contextos o serveis sol·licitats.

CE7 Proporcionar informació als usuaris i establir una relació interpersonal adequada, considerant els diferents contextos de relació professional.

CE8 Elaborar informes tècnics, orals i escrits, dels resultats del procés d'avaluació, de la investigació o dels serveis demandats, respectant el compromís ètic que exigeix la difusió de coneixement psicològic.

CE9 Utilitzar les diferents fonts documentals en psicologia, mostrar un domini de les estratègies necessàries per accedir a la informació i valorar la necessitat d'actualització documental.

CE10 Gestionar, analitzar i interpretar dades en els marcs dels coneixements disciplinaris propis dels diferents àmbits de la psicologia.

CE12 Difondre el coneixement derivat de les revisions teòriques i dels resultats de la investigació psicològica.

CT1 Adquirir una adequada comprensió i expressió oral i escrita en català i castellà.

CT2 Adquirir un domini significatiu d' una llengua estrangera, especialment de l'anglès.

CT3 Adquirir capacitat en l'ús de las noves tecnologies i de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Continguts fonamentals de l'assignatura

- L'entrevista psicològica d'avaluació.
- L'entrevista cognitiva millorada.
- La memòria.
- El CBCA i el GAT-VIG-R.
- La simulació, dissimulació, fabulació i mentida.
- Les primeres hipòtesis de treball.
- Els principis metodològics.
- Qüestionaris i test de personalitat, proves psicomètriques i projectives
- Les seqüeles en les víctimes.
- El risc de perillositat criminal.
- La imputabilitat en l'investigat: Trastorn mental, trastorn de la personalitat, discapacitat intel·lectual, Trastorn mental transitori, alienació mental,...
- La informació de l'entorn de la persona explorada.
- Els principis ètics i deontològics.
- Capacitat d'anàlisi i síntesi.
- Redacció de l'informe clara i justificada. Rigorosa i comprensible.
- Els actors en un judici.
- El rol del psicòleg forense en un judici: testimoni o pèrit.

Eixos metodològics de l'assignatura

Presencial

- Exposició teòrica de continguts de l'assignatura i transmissió d'informacions i activació de processos cognitius entre els estudiants.
- Pràctiques d'aula: plantejament, anàlisi i resolució de situacions concretes amb el posterior debat i correcció
- Pràctiques a la sala Gesell: Reserca sobre aplicació de l'entrevista cognitiva i la valoració de la credibilitat del relat.
- Exposició de treballs: exposicions orals dels estudiants amb suport TIC dels treballs realitzats així com del Projecte.

- Prova escrita per valorar el progrés en l'aprenentatge de l'estudiant.

No presencial

- Estudi dels continguts relacionats amb les classes teòriques i pràctiques.
- Lectures autònomes i/o dirigides amb l'enfocament centrat en els temes objecte d'estudi.
- Treballs en grup: activitats d'aprenentatge autònom de caràcter teòric/pràctic per tal de lliurar-los i/o exposar-los a la classe.

Pla de desenvolupament de l'assignatura

El desenvolupament d'aquesta assignatura serà eminentment pràctic. Ja que es tracta de posar al servei del treball forense continguts ja estudiats en altres matèries. Per tant, tot i que es farà un repàs d'aquells continguts essencials per al desenvolupament d'aquesta professió, el desenvolupament general haurà de comptar amb la participació activa de l'alumnat davant els reptes i dilemes que s'aniran presentant al llarg del curs, basats en casos reals.

Aquests casos reals, s'adaptaran per tal que no siguin identificables.

Per tant, és essencial l'assistència a classe, així com la participació activa de l'alumnat en les dinàmiques que es proposin. Sempre en la línia de resoldre els diferents casos que es plantejaran.

La participació a les classes serà un aspecte molt important: la discussió sobre els casos, els dilemes ètics, la participació activa en la recerca sobre la credibilitat, la defensa dels diferents treballs a l'aula (sobre continguts de l'assignatura, la defensa del treball en grup simulant la presència en acte judicial),...

Sistema d'avaluació

L'avaluació necessàriament serà contínua. Els i les alumnes:

- Aniran passant per les diferents fases que passa un psicòleg forense des de que se li planteja una demanda de l'autoritat judicial, l'elaboració d'un informe pericial, fins que defensa el seu informe en el judici oral.
- Participaran activament en els debats que es generaran a l'aula.
- Presentaran un treball individual: Resum, Conceptes claus i Opinió personal, sobre un article relacionat amb diferents aspectes de la psicologia forense que li facilitarà el professor.
- Participaran en una recerca sobre la credibilitat del relat en adults, amb la utilització de la sala Gesell i l'aplicació d'eines criterials.

Per tant serà objecte d'avaluació:

- L'assistència a classe i la participació. 10%
- L'elaboració d'un informe pericial forense, en equip. 20%
- La defensa de l'informe i del treball individual. 20%

També es durà a terme un examen en el que es valorarà l'assoliment dels contingut treballats. 50%

INDICADORS D'AVALUACIÓ DE CADA UN DELS ALUMNES, A PARTIR DELS TRES GRANS OBJECTIUS DE L'ASSIGNATURA:

1. Aprendre les tècniques d'avaluació psicològica de les persones implicades en processos jurídics, sobre els quals l'autoritat judicial o el ministeri fiscal hagi sol·licitat la intervenció del psicòleg forense.

- Mostra destresa en les diferents tipologies d'entrevista clínica.
- Aplica els coneixements apresos fins ara al grau sobre els processos psicològics bàsics, la psicologia evolutiva, la psicopatologia en l'àmbit forense (perfils psicopatològics, trastorns de la personalitat, alienació mental,...).
- Demostra un bon coneixement d'aspectes psicològics relacionats amb la psicologia forense: memòria infantil, comunicació amb persones vulnerables i amb discapacitat intel·lectual, credibilitat del relat, la simulació, la dissimulació, la fabulació i la mentida, la imputabilitat,...
- Mostra destresa en l'aplicació i interpretació de test, proves psicomètriques, projectives i eines categorials habitualment utilitzades en la psicologia forense.
- Integra de manera correcta els aspectes psicosocials de la persona en l'exploració pericial.

1. Saber elaborar els informes propis de la disciplina en resposta a la demanda de l'autoritat judicial o del ministeri fiscal.

- Mostra una bona capacitat d'anàlisi – síntesi de tota la informació recollida.
- Redacta de manera entenedora, però conservant un alt nivell de rigor.

1. Assolir la destresa en la defensa de l'informe pericial en seu judicial en el moment del judici oral.

- Coneix els diferents actors en un judici oral
- Mostra saber estar en un acte de judici oral, i sap defensar l'informe pericial a partir d'un bon argumentari. (A parir de la seva participació a classe, de l'exposició de treballs i dels roleplays que es proposaran)

Bibliografia i recursos d'informació

BIBLIOGRAFIA:

Aluja, A. (2006): *El informe psicológico en los tribunales de justicia*. Capítol 17 del llibre de M. del Carmen García Herrero i altres: Psicología Jurídica. Pearson – Prentice Hall, Madrid.

Ben-Porath, Y.S.; Tellegen, A. (2009): Inventario Multifásico de Personalidad de Minnesota – 2 – Reestructurado (MMPI-2-RF). Adaptado por Pablo Santamaría Fernández, TAE Ediciones. Madrid.

Bermejo, F.A. i altres (2006): Cuestionario para la evaluación de adoptantes, cuidadores, tutores i mediadores (CUIDA). TEA Ediciones. Madrid.

Col·legi Oficial de Psicologia de Catalunya. (2002): *Protocol d'intervenció pericial als Jutjats de Família*. [Disponible en https://www.copc.cat/adjuntos/adjunto_67/v/Protocol%20d%27Intervenci%C3%B3%20Pericial%20als%20Jutjats%20de%20Fam%C3%ADlia.pdf?tm=1479211345]

Col·legi Oficial de Psicologia de Catalunya. (2015): *Codi Deontològic del Col·legi Oficial de Psicologia de Catalunya*. Publicat en: DOGC n° 6799, de 29 de gener del 2015. [Disponible en: <http://www.copc.org/Paginas/Ficha.aspx?IdMenu=0C631E5F-FBA5-46F0-9EE1-FF1AA40D3FB3&Idioma=ca-ES>].

Col·legi Oficial de Psicologia de Catalunya. (2016): *Guia de les bones pràctiques per a l'avaluació psicològica forense i la pràctica pericial*. [Disponible en: https://www.copc.cat/adjuntos/adjunto_68/v/Guia%20Bones%20Pr%C3%A0ctiques%20Forenses.pdf?tm=1494424276].

Denault, V. i altres (2020): *The Analysis of Nonverbal Communication: The Dangers of Pseudoscience in Security and Justice Contexts*. Anuario de Psicología Jurídica 2020. Colegio Oficial de Psicólogos de Madrid. <http://journals.copmadrid.org/apj>

De Stéfano, Germán G. (2014): Protocolo Entrevistas De Investigación Abuso Sexual De Menores- NICHD - Traducción En Español (Argentina). <https://www.aacademica.org/german.de.stefano/3>

Diges, Margarita; Alonso-Quecuty, María L. (1993): Psicologia Forense experimental València : Promolibro.

Echeburúa, E.; de Corral, P. (2006): Manual de violencia familiar Madrid : Siglo XXI

Equip d'Assessorament Tècnic en l'Àmbit de la família (EATAF) (2014): *Programa d'assessorament de l'Equip*

d'Assessorament Tècnic Civil en l'Àmbit de la Família (EATAF). Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya. [Disponible a http://administraciojusticia.gencat.cat/web/.content/home/seccions_tematiques/assessorament_tecnic_familia/programes-i-protocols/programes-assessorament_tecnic_civil_ambit_familia.pdf].

Equip d'Assessorament Tècnic Civil (2011): *Guia d'intervenció tècnica en menors*. Programa Compartim de gestió del coneixement del Departament de Justícia. Comunitat de pràctica de l'Equip d'Assessorament Tècnic Civil Abril 2011. [Disponible en http://cejfe.gencat.cat/web/.content/documents/arxius/pc-compartim-intervencio_tecnica_menors2011.pdf]

Equip d'Assessorament Tècnic Penal (2012): *Revisió de la Guia d'Avaluació dels Testimoni en Violència de Gènere (GAT-VIG-R)*. Programa Compartim de gestió del coneixement del Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Comunitat de psicòlegs d'assessorament tècnic penal. [Disponible a http://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/formacio/gestcon/cop/atp/pc-compartim-revisioguia_avaluacio_testim_violencia__genere2012.pdf].

Fariña, F.; Arce, R. (2005): *Peritación de la credibilidad del testimonio, la huella psíquica y la simulación: El Sistema de Evaluación Global (SEG)*. En Revista Papeles del Psicólogo, vol. 26 pp. 59-77. Monográfico sobre la evaluación de la simulación, el fingimiento i la mentira. Colegio Oficial de Psicólogos, España.

Fariña, F.; Arce, R. (2006): *El papel del psicólogo en casos de separación o divorcio*. Capítulo 13 del libro de Sierra, J.C.: Psicología Forense: manual de técnicas y aplicaciones. Biblioteca Nueva, Madrid.

Garrido, Eugenio; Masip, Jaume; Herrero, Carmen (2006): Psicología jurídica Madrid : Pearson

Gimeno, J. & Ortí, M. (2018): *Guarda i custòdia compartida. Criteris de decisió i problemàtica social*. Servei d'Assessorament Tècnic en l'Àmbit de Família (SATAF) Barcelona, 14 de maig de 2008. [Disponible en: <http://cejfe.gencat.cat/web/.content/documents/arxius/guarda.pdf>].

González, H.; Santamaría, P.; Capilla, P. (2012): Estrategias de detección de la simulación Madrid : TEA Ediciones.

Jiménez, E. M.; Bunce, D. (2006): *Informe Psicológico*. Capítulo 7 del libro de Sierra, J.C.: Psicología Forense: manual de técnicas y aplicaciones. Biblioteca Nueva, Madrid.

Ley 13/2009, de 3 de noviembre, de reforma de la legislación procesal para la implantación de la nueva Oficina Judicial. BOE núm. 266 de 4 de noviembre de 2009. [Disponible en: http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2009-17493].

Manzanero, Antonio L. (2008): *Introducción a la Psicología Forense*. A Collado Medina, José (cord.): "Fundamentos de Investigación criminal" INSTITUTO UNIVERSITARIO "GENERAL GUTIÉRREZ MELLADO" de Investigación sobre la Paz, la Seguridad y la Defensa.

Masip, J. (2005): *¿Se pilla antes a un mentiroso que a un cojo? Sabiduría popular frente a conocimiento científico sobre la detección no-verba del engaño*. En Revista Papeles del Psicólogo, vol. 26 pp. 78-91. Monográfico sobre la evaluación de la simulación, el fingimiento i la mentira. Colegio Oficial de Psicólogos, España.

Masip, J. i altres (2010): *La detección de mentiras en la entrevista policial*. Boletín Criminológico num. 118. Instituto Andaluz Interuniversitario de Criminología. Málaga.

Morey, L.C. (2011): Inventario de evaluación de la personalidad (PAI). Manual de aplicación, corrección e interpretación Adaptación española. TEA Ediciones. Madrid.

Ovejero, Anastasio (2009): Fundamentos de psicología jurídica e investigación criminal Salamanca : Ediciones Universidad de Salamanca.

Sierra, Juan Carlos; Jiménez, Eva M^a; Buela-Casal, Gualberto (coords.) (2006): Psicología forense : manual de técnicas y aplicaciones Madrid : Biblioteca Nueva.

Soria Verde, Miguel Ángel (coord) (2015): Manual de psicología jurídica e investigación criminal Madrid : Pirámide.

Steller, M.; Koehnken, G. (1994): *Análisis de la declaración basado en criterios*. En Raskin, D.C.: Métodos psicológicos en la investigación y pruebas criminales. Bilbao : Desclée de Brouwer.

Tiffon Nonis, Bernat-Noël (2009): Manual de actuación profesional en psicopatología clínica, criminal y forense: una dimensión jurídico-legal Barcelona : Bosch.

Urra Portillo, Javier; Vázquez Mezquita, Blanca (comps.) (1993): Manual de psicología forense México, D.F. [etc.] : Siglo XXI.

Vázquez Mezquita, Blanca (2005): Manual de psicología forense Madrid : Síntesis.

COMPLEMENTARIA:

Ajuriaguerra, J. (1975): Manual de psiquiatría infantil Masson Barcelona

Ajuriaguerra, J; Marcelli, D. (1996) : Psicopatología del niño Masson, Barcelona.

Bermúdez, J. (1998): Psicología de la Personalidad UNED. Madrid.

Bowlby, J. (1993): El vínculo afectivo Paidós Barcelona

Bowlby, J. (1993): La separación afectiva Paidós Barcelona

Bowlby, J. (1993): La pérdida afectiva Paidós Barcelona

Cantavella, F. (2006): Desenvolupament i salut mental. El valor de l'atenció en la primera infància UBe Barcelona

Delval, J. (2008): El desarrollo humano SigloXXI Madrid

Ezpeleta, L. (2005): Factores de riesgo en psicopatología del desarrollo Masson Barcelona

Feixas, G.; Miró, M.T. (1993): Aproximaciones a la psicoterapia Paidós Barcelona

Fernández-Pinto, I. i altres (2008): "Empatía; Medidas, teorías y aplicaciones en revisión" *Revista anales de psicología*, vol.24, núm. 2 (deseembre)

Marcelli, D.; Braconnier, A.(2005): Psicopatología del adolescente Masson, Barcelona.

Rojí, M.B. (1994): La Entrevista Terapèutica: Comunicació e Interacció en Psicoterapia Cuadernos de la UNED. Madrid.

Rogers, C.R. (1994) : El proceso de convertirse en persona Paidós, Barcelona.

Rothschild, Babette (2009): Ayuda para el profesional de la ayuda. Psicofisiología de la fatiga por compasión y del trauma Vicario Desclée de Brouwer. Bilbao.

Spitz, R. (1978): El primer año de vida del niño Aguilar Madrid